

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 25.04.1981, sp. zn. 6 Cz 18/81, ECLI:CZ:NS:1981:6.CZ.18.1981.1

Číslo: 8/1983

Právní věta: V náhradě za ztížení společenského uplatnění se neobráží skutečnost, že pracovní úraz nebo nemoc z povolání znamená tak hluboký zásah do fyzických nebo psychických schopností poškozeného (nebo do obou těchto oblastí), že výkon jakéhokoliv zaměstnání je u něho spojen s vynaložením takového úsilí, jimž musí překonávat zvláštní obtíže vyvolané nepříznivým zdravotním stavem. Jestliže poškozený dosahuje jen zvýšenou námahou nutnou k překonání zvláštních obtíží spojených s poškozením zdraví takových výdělků, jichž by nemohl dosáhnout při běžném pracovním úsilí (popřípadě by při běžném pracovním úsilí nebyl schopen docílit žádného výdělku), nelze k takto dosahovanému výdělku přihlížet při výpočtu náhrady za ztrátu na výdělku ve smyslu ustanovení § 195 odst. 1 a 2 zák. práce ani v souvislosti s ustanovením § 202 odst. 1 zák. práce.

Soud: Nejvyšší soud České soc. rep.

Datum rozhodnutí: 25.04.1981

Spisová značka: 6 Cz 18/81

Číslo rozhodnutí: 8

Číslo sešitu: 2-3

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Náhrada škody v pracovním právu

Předpisy: 65/1965 Sb. § C3

§ 193

§ 195

§ 202

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Žalobce se žalobou domáhal, aby žalovaná vojenská správa byla uznána povinnou zaplatit žalobci částkou 2184 Kčs, platit mu od 1. 8. 1977 měsíčně peněžitý důchod ve výši 662 Kčs a uhradit mu náklady řízení. V žalobě uvedl, že 12. 4. 1958 utrpěl při výkonu základní vojenské služby úraz a následkem něho oslepl. Žalovaná vojenská správa mu z toho důvodu platila na základě rozsudku obvodního soudu pro Prahu 6 z 21. 12. 1963 sp. zn. 7 C 244/60 měsíční peněžitý důchod 350 Kčs jako náhradu za ztrátu na výdělku při plné invaliditě. V rámci jednání o zvýšení tohoto peněžitého důchodu podle nařízení vlády ČSSR č. 138/1976 Sb. bylo zjištěno, že žalobce nastoupil od 1. 9. 1975 do pracovního poměru, a proto další platby žalovaná vojenská správa zastavila. Žalobce však docílí svého příjmu v zaměstnání jen zvýšeným pracovním úsilím spojeným s mimořádnou námahou, a proto nelze k tomuto příjmu přihlížet.

Žalovaná vojenská správa trvala na zamítnutí žaloby a bránila se tím, že žalobcův výdělek spolu s invalidním důchodem přesahuje částku, která představuje výdělek dosahovaný žalobcem před vznikem škody, a to i s přihlédnutím k příslušnému 26 % zvýšení podle nařízení vlády ČSSR č. 138/1976 Sb.

Obvodní soud pro Prahu 6 rozhodl rozsudkem tak, že uznal žalovanou vojenskou správu povinnou platit žalobci počínaje dnem 1.1. 1977 částku 662 Kčs měsíčně s tím, že částky splatné do 30. 11. 1977 ve výši 3465 Kčs je povinna zaplatit do tří dnů od právní moci rozsudku, další částky vždy do pátého každého měsíce předem a dále uložil žalované vojenské správě, aby žalobci nahradila náklady řízení ve výši 2030 Kčs. Vzájemný návrh žalované vojenské správy, aby bylo vysloveno, že povinnost stanovená rozsudkem obvodního soudu pro Prahu 6 z 21. 12. 1963 sp. zn. 7 C 244/60 zanikla dnem 1. 9. 1975, soud rovněž zamítl.

K odvolání žalovaného městský soud v Praze rozsudkem připustil zpětvzetí vzájemného návrhu žalovanou vojenskou správou a řízení o něm zastavil; rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že žalobu v celém rozsahu zamítl, a vyslovil, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů odvolacího řízení. Byl toho názoru, že i za situace, v níž by bylo možné považovat zvýšenou námahu s ohledem na žalobcův zdravotní stav za škodu, byla by již taková škoda uhrazena náhradou za bolest a za ztížení společenského uplatnění. Dále poukázal odvolací soud na to, že takový nárok nebyl v zákoně vyjádřen, takže by došlo k odškodnění pracovního úrazu nad rámec zákona. Žalobce ostatně neuplatnil v tomto sporu nárok podle ustanovení § 193 a násl. zák. práce, ale pouze nárok na zvýšení peněžitého důchodu podle nařízení vlády ČSSR č. 138/1976 Sb. Pokud jde o skutkový stav, vycházel odvolací soud ze zjištění učiněných soudem prvního stupně, že totiž za úraz žalobce v základní vojenské službě odpovídá žalovaná vojenská správa, že v důsledku tohoto úrazu žalobce oslepl, že mu byl přiznán invalidní důchod 850 Kčs měsíčně a později i zvýšení tohoto důchodu pro bezmocnost. Protože před vznikem škody by byl žalobce dosahoval výdělku 1200 Kčs měsíčně, platil mu žalovaný rentu 350 Kčs měsíčně, kterou zastavil po zjištění, že žalobce je zaměstnán s výdělkem 845 Kčs měsíčně. Poněvadž vzájemný návrh byl vzat zpět, odvolací soud připustil zpětvzetí návrhu a řízení o něm zastavil.

Nejvyšší soud ČSR rozhodl o stížnosti pro porušení zákona, kterou podal generální prokurátor ČSR, tak, že uvedeným rozsudkem odvolacího soudu byl porušen zákon.

Z odůvodnění:

Podle ustanovení § 97 odst. 3 o. s. ř. se na vzájemný návrh použije přiměřeně ustanovení o návrhu na zahájení řízení, jeho změně a zpětvzetí.

Podle ustanovení § 208 o. s. ř. je-li návrh na zahájení řízení vzat zpět, když již rozhodl soud prvního stupně, ale jeho rozhodnutí není dosud v právní moci, rozhoduje o připuštění zpětvzetí odvolací soud. Je-li návrh vzat zpět účinně, odvolací soud zruší rozhodnutí soudu prvního stupně a zastaví řízení.

Podle ustanovení § 211 o. s. ř. platí pro řízení u odvolacího soudu přiměřeně ustanovení o řízení před soudem prvního stupně, pokud není stanoveno něco jiného.

Podle ustanovení § 222 odst. 1 o. s. ř. může odvolací soud rozhodnout i tak, že připustí zpětvzetí návrhu na zahájení řízení.

Podle ustanovení § 193 odst. 1 písm. a) zák. práce je organizace povinna pracovníku, který utrpěl pracovní úraz nebo u něhož byla zjištěna nemoc z povolání, poskytnout náhradu za ztrátu na výdělkem (popřípadě na důchodu) v rozsahu, ve kterém za škodu odpovídá.

Podle článku III základních zásad zákoníku práce 1) musí být výkon práv a povinností vyplývajících z

pracovně právních vztahů v souladu s pravidly socialistického soužití.

Těmito ustanovením se odvolací soud v projednávané věci důsledně neřídil.

Jeho pochybení spočívá předně v tom, že pokud připustil zpětvzetí vzájemného návrhu žalované vojenské správy, měl vedle zastavení řízení o tomto návrhu také zrušit rozsudek soudu prvního stupně v té části, v níž bylo o vzájemném návrhu rozhodnuto.

Při posuzování opodstatněnosti žalobcem uplatněného nároku byla jádrem sporu otázka, zda výše náhrady za ztrátu na výdělkem po skončení pracovní neschopnosti je ovlivnitelná výdělkem za takové pracovní výkony, které poškozený může podávat jen s mimořádným překonáváním zdravotních obtíží vyvolaných pracovním úrazem. S odvolacím soudem je třeba souhlasit, že zákoník práce v ustanovení § 193 odst. 1 ani v ustanovení § 195 odškodnění zvýšené námahy výslovně neupravuje. Přesto ve výjimečných případech, kdy poškozený dosahuje stejného nebo i vyššího výdělkem jako před poškozením zdraví jen za cenu zvýšené námahy, kterou by nebyl nucen vynakládat, kdyby bylo k poškození zdraví nedošlo, je nutno vzít na tuto zvýšenou námahu zřetel. Nelze totiž přehlédnout, že zákoník práce ve svých ustanoveních vyjadřuje (i když v opačném smyslu) jiné skutečnosti, které mají vliv na výši náhrady za ztrátu na výdělkem po skončení pracovní neschopnosti, případně při uznání plné nebo částečné invalidity. Je např. ustanovení § 195 odst. 3 zák. práce, podle něhož pracovníku, který bez vážných důvodů odmítne nastoupit práci, jež mu byla zajištěna (§ 147 zák. práce), přísluší náhrada za ztrátu na výdělkem podle předchozích odstavců tohoto ustanovení pouze ve výši rozdílu mezi průměrným výdělkem před vznikem škody způsobené pracovníku úrazem nebo nemocí z povolání a průměrným výdělkem, kterého mohl dosáhnout za práci, jež mu byla zajištěna. Také podle ustanovení § 59 odst. 1 nařízení vlády ČSSR č. 54/1975 Sb., prokáže-li organizace, která je povinna poskytovat náhradu, že postižený dosahuje ze své viny v zaměstnání po pracovním úrazu nižšího výdělkem než jeho spolupracovníci vykonávají stejnou práci nebo práci téhož druhu, považuje se za výdělek po pracovním úrazu průměrný výdělek, kterého dosahují tito ostatní pracovníci. Jestliže má pro výši náhrady za ztrátu na výdělkem právní význam neochota poškozeného pracovníka nastoupit práci vůbec nebo neochota plnit řádně svěřené pracovní úkoly, pak je nutné stejnou měrou výjimečně přihlídnout i k takové situaci pracovníka, jenž téhož nebo vyššího výdělkem jako před vznikem škody dosahuje pouze zvýšenou námahou, kterou musí vynakládat na překonávání zvláštních obtíží provázejících následky poškození zdraví pracovním úrazem nebo nemocí z povolání. V opačném případě by totiž byla zvýhodněna organizace, která odpovídá poškozenému za způsobenou škodu.

Podle ustanovení § 195 odst. 1, věta první, zák. práce se náhrada za ztrátu na výdělkem po skončení pracovní neschopnosti nebo při uznání plné (částečné) invalidity poskytne pracovníku v takové výši, aby se spolu s jeho výdělkem po pracovním úrazu nebo po zjištění nemoci z povolání s připočtením případného invalidního nebo částečného invalidního důchodu poskytovaného z téhož důvodu rovnala jeho průměrnému výdělkem před vznikem škody. Jestliže rozdíl vznikl, popřípadě se zvýšil, zaviněním poškozeného pracovníka, a nejde tedy o rozdíl, který by byl v příčinné souvislosti s poškozením zdraví pracovním úrazem nebo nemocí z povolání, vychází se podle výše citovaných ustanovení právních předpisů nikoliv z výdělkem, kterého poškozený skutečně dosahoval, nýbrž z výdělkem, jehož by dosáhnout mohl, kdyby vynakládal takové pracovní úsilí jako před vznikem škody. Podobně je třeba postupovat v případě, že poškozený jen se zvýšenou námahou nutnou k překonávání zvláštních obtíží spojených s poškozením zdraví pracovním úrazem nebo nemocí z povolání, dosahuje takových výdělkem, jichž by nemohl dosáhnout při běžném pracovním úsilí, případně když by při běžném pracovním úsilí nebyl schopen docílit vůbec žádného výdělkem. K takto dosahovanému výdělkem nelze přihlížet při výpočtu náhrady za ztrátu na výdělkem ve smyslu ustanovení § 195 odst. 1 a 2 zák. práce ani v souvislosti s ustanovením § 202 odst. 1 zák. práce.

V projednávané věci jde o poškozeného, který je jinak z hlediska předpisů o sociálním zabezpečení 2)

považován za osobu bezmocnou, přesto však je výdělečně činný ať již proto, že je k tomu nucen hospodářskými a rodinnými poměry, nebo proto, že zapojení do pracovního procesu působí příznivě na jeho stav, či z obou těchto důvodů. Není pochyb o tom, že vzhledem ke svému zdravotnímu stavu vyvolanému pracovním úrazem musí žalobce vynakládat mimořádné pracovní úsilí (doprava do zaměstnání a zpět za pomoci rodinných příslušníků, samotný výkon práce atd.), aby mohl zaměstnání vykonávat. Výhoda, kterou si za takové situace žalobce opatřuje ve formě výdělku za vykonanou práci, může však jít výhradně k jeho prospěchu a nikoliv ku prospěchu toho, kdo je odpovědný za škodu z pracovního úrazu.

Není proto správný právní názor odvolacího soudu v projednávané věci vycházející z toho, že při nedostatku výslovného zákonného ustanovení nelze brát zřetel na skutečnost, že žalobce dosahuje svého výdělku jen s vynaložením mimořádného pracovního úsilí. Stejně tak nelze souhlasit s posouzením, že taková újma, pokud by byla škodou, byla již odškodněna v rámci náhrady za bolest či ztížení společenského uplatnění. V náhradě za ztížení společenského uplatnění je zpravidla zahrnuta i náhrada za to, že následky pracovního úrazu nebo nemoci z povolání ztěžují poškozenému ve srovnání s jiným zdravým pracovníkem životní uplatnění. Mohou ovšem nastat zcela výjimečné případy, kdy pracovní úraz nebo nemoc z povolání znamenaly tak hluboký zásah do fyzické nebo psychické sféry poškozeného (nebo do obou těchto oblastí), že výkon jakéhokoliv zaměstnání je pak spojen s vynaložením takového úsilí, při němž musí překonávat mimořádné obtíže vyvolané nepříznivým zdravotním stavem. Takové skutečnosti v náhradě za ztížení společenského uplatnění spatřovat nelze.

Pokud odvolací soud vyslovil, že by vzhledem k návrhu žalobce na zvýšení peněžitého důchodu podle nařízení vlády ČSSR č. 138/1976 Sb. nebylo možné přihlídnout ke způsobu, jakým žalobce dosahuje výdělku, je takový názor v rozporu s obsahem návrhu žalobce na zahájení řízení v této věci. Žalobce se totiž nedomáhal pouze zvýšení náhrady podle citovaného nařízení vlády ČSSR, ale také vyslovení povinnosti žalovaného platit žalobci i nadále peněžitý důchod, který mu žalovaná vojenská správa přestala platit, a to včetně zvýšení podle citovaného předpisu v celkové výši 662 Kčs.

Pokud odvolací soud zaujal jiný právní názor, porušil svým rozhodnutím zákon v ustanoveních § 97 odst. 3, § 208, § 211 a § 222 odst. 1 o. s. ř. a článku III zák. práce i § 193 odst. 1 a § 195 odst. 1 zák. práce.

1) zákon č. 65/1965 Sb. (jehož úplné znění se změnami a doplňky bylo vyhlášeno pod č. 55/1975 Sb.)

2) tj. zejména zákona č. 121/1975 Sb. o sociálním zabezpečení (ve znění zákonného opatření č. 76/1979 Sb. a zákonů č. 150/1979 Sb. a č. 73/1982 Sb.) a vyhlášky č. 128/1975 Sb., kterou se provádí zákon o sociálním zabezpečení (ve znění vyhlášek č. 81/1979 Sb., č. 108/1979 Sb., č. 164/1979 Sb. a č. 78/1982 Sb.)